

Mohamad Iwhida Ahmed:

Human Rights in Islam. Reconciliation, Tolerance, Coexistence. "The Islamic Perspective"

Oponentský posudek doktorské disertace

Disertace je věnována závažnému, aktuálnímu tématu, které již více než 30 let vyvolává rozsáhlé, dodnes živé diskuse. Autor významnou část z nich ve své práci zachycuje a v určité míře hodnotí. Do svých úvah zahrnul více než stovku publikací, z velké části od arabských autorů. Velkou pozornost věnuje samozřejmě standardním pracím o lidských právech v islámu (An-Na'im, A. E. Mayer aj.) a všímá si i prací vydaných v ČR. Je nepochybné, že je tématem osobně zaujat a disertaci psal se zřejmou snahou přispět dobré věci potřebných reforem v muslimských zemích a mezináboženské toleranci.

Nelze však přehlédnout nemalý počet různorodých zjednodušení a nedostatků. Práce vzbuzuje při prvním náhledu dojem přesně promyšlené systémovosti, při podrobnější četbě vyvstávají však určité pochyby a dobré myšlenky se drolí v rozsáhlosti textu. Upravím svůj posudek, koncipovaný převážně kriticky, do části věnované autorovu pojetí, přístupům a vysloveným názorům a části zaměřené na kritiku formálních nedostatků.

Pojetí a navrhovaná řešení

Tak jako mnozí jiní moderní muslimští autoři M. I. Ahmed klade důraz na ideální obraz islámu, jaký lze formulovat zejména ze vhodně volených výroků Koránu. Uvědomuje si přitom plně, že realita muslimských společností v minulosti i dnes není tak jednoznačně kladná a není tu ani jediný standard práva. Na představu, že koránský islám vlastně předjímá a žádá univerzální uplatňování lidských práv, navazují autorovy snahy o interpretaci šarí'atských principů a na ni navazující reformy v pozitivním duchu, blízkém „západnímu“ pojetí lidských práv. Podávaný obraz by si zřejmě zasloužil doplnit o konkrétní údaje ze sociální reality muslimských zemí. Vedle příznivých dokladů tolerance bychom našli množství dokladů její absence, případně značných proměn sociální scény. Autorovo pojetí bere v úvahu vedle Koránu jen velmi málo *sunnu* (v tom se zrcadlí jeho libyjská erudice) a idealizuje i pohledy na islámské dějiny. Pojem lidských práv nebyl v Koránu a sunně (a ostatně ani v základních textech křesťanství) nikde zmiňován explicitně. A. E. Mayer ukázala, že „práva člověka“ (*haqq al-'abd*) měla jen omezenou působnost, zatímco širší práva byla sankcionována Boží vůlí (*haqq Alláh*). M. I. Ahmed tyto myšlenky rozvádí jinými slovy, ale bohužel je neilustruje přesně volenými doklady. Některá tvrzení nelze přijímat v jejich plném

rozsahu, například údaje, že jinověrci požívali tatáž práva na majetek jako muslimové (s. 22). Historie na tomto poli ukazuje určitá omezení (vyšší daně, nemožnost dědit po muslimovi, nemožnost ženy muslimky provdat se za nemuslima aj.).

V práci nalézáme některé údaje, s nimiž nelze věcně souhlasit. Například *cháridža* se běžně uvádí za zvláštní větev islámu, nikoli za odnož ší'ý (jak píše autor na str. 24). Berbeři nejsou Magians (s. 101). V některých pasážích by bylo namístě přidat závažnou informaci (např. s.26, že *hanafijský madhab* pěstuje *istihsán* a také že od roku 1912 měl veřejnoprávní uznání v Rakousku; nebyl to zákon český, jak se praví na str. 145, nýbrž platný pro předlitavskou část monarchie; údaj o Židech v Medíně, s. 96, postrádá doplnění o jejich dalším osudu; Káhirská deklarace ze srpna 1990 nebyla ratifikována a fakticky nevešla v platnost; ke křesťanství v Libyi, s. 143-4, by patřila zmínka, že italské kostely byly transformovány na mešity aj.). Názor (s. 139), že pasáž o islámu v deklaraci *Nostra aetate* II. vatikánského koncilu je ohlasem koránského verše 18:29 je diskusní. U poměrně rozsáhlé pasáži disertace věnované tělesným trestům podle Koránu (*hudúd*) by bývalo vhodné uvést, ve kterých zemích se tyto tresty skutečně vykonávají, po případě kdy byly zavedeny a jak s nimi nakládá tamní soudní praxe.

Formální poklesky

Při prvním, zběžném náhledu práce vzbuzuje dojem dobré úpravy, přehledného uspořádání a také dobré angličtiny. Při podrobné četbě však tento dojem ustupuje za poměrně značný počet formálních poklesků. Jejich nejčastější podobou jsou - kromě překlepů - nejednotné, nesystematické a zásadně nesprávné přepisy početných arabských slov a jmen. Připomínám, že v odborných textech v angličtině jsme zvyklí psát Waraqa ibn Nawfal (autorova deformace s. 18), Abu Bakr (s. 23), Ahl al-Madina (24), Ali ibn Abi Talib (31, 41 aj.) atd. Autor sice zvolil velmi dobrý způsob označování arabských islámských termínů i v arabském písmu, v několika případech jsou ale arabské litery zapsány nesprávně (s. 44, 46, 61).

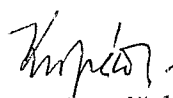
V soupise bibliografie M. I. Ahmed řadí jména autorů začínající arabským určitým členem *al-* do abecedního pořádku pod písmenem A, přestože obvyklejší a přehlednější je řazení až podle následujícího písmene. Závažnějším poklesem je však označování titulu arabsky tištěné knihy jenom anglickým překladem tohoto názvu, přestože autor disponuje možností uvádět titul plně v arabském originálu, k němuž anglický překlad lze pouze dodat jako vysvětlující doplněk. U několika titulů je přepis do latinky silnou deformací (např. správně Ibn Tajmíja, *As-siyasa al-shar'iya*, aj.)

Závěr

Přes uvedené množství nedostatků disertace přináší některé cenné informace a cenný pohled "zevnitř" (*from within*). S autorem lze souhlasit v jeho názoru na potřebu reform. Jejich pojetí a perspektiva ovšem mohou být tématem další, rozsáhlejší diskuse. (Zvláště si diskusi zaslouží téma trestů *hudúd*). Reformy by se měly zabývat trestně právní problematikou a také docela určitě otázkou plné, reálné svobody náboženství v muslimských zemích a otázkami postavení žen.

I s vědomím nedostatků práci doporučuji k obhajobě. Mohla by vyústit v diskusi a případným návrhům na určité úpravy.

V Praze 15. března 2010

Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.